

O'ZBEKISTON QIZIL YARIM OY JAMIYATI FAOLIYATIDA AHOLINI BIRINCHI YORDAMGA O'RGATISHDA AMALIY MASHG'ULOTLARNING TASHKILLASHTIRILISHIDA VIDEOMATERIALLARNING AHAMIYATI

Zafarjon Raxmanov

O'zbekiston Qizil Yarim Oy Jamiyati
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20195717>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-may 2026 yil
Ma'qullandi: 12-may 2026 yil
Nashr qilindi: 14-may 2026 yil

KEYWORDS

Birinchi yordam, QYaOJ, favqulodda vaziyatlar, jabrlanganlar, videomateriallar, Xalqaro Federatsiya, Qizil Xoch Qo'mitasi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada O'zbekiston QYaOJ tomonidan birinchi yordam bo'yicha kompetentlikni shakllantirishda ishtirok etishning asosiy omillari, birinchi yordam kurslarida videomateriallarning o'rni haqida.

Avvalo ta'lim jarayonini haqida so'z yuritishdan avval "Birinchi yordam" o'zi nima va u qanday hollarda tashkil etilishi haqida so'z yuritsak. Birinchi yordam - bu tibbiy xodimlar kelishidan oldin o'tkir kasallik yoki jarohat joyida ko'rilishi kerak bo'lgan shoshilinch choralar majmui. Birinchi yordamning asosiy maqsadi hayot uchun xavfli holatlarni bartaraf etish (masalan, zararli omil ta'siriga ko'proq duchor bo'lishning oldini olish), shu bilan hayot uchun xavfli asoratlar rivojlanishining oldini olish va oxir-oqibat hayotni saqlab qolishdir. Birinchi yordam to'g'ri (mashqlar talab qilinadi) va iloji boricha tezroq (ideal holda darhol yoki hech bo'lmaganda jarohatdan keyingi dastlabki 30 daqiqada) ko'rsatilganda samarali bo'ladi.

Ko'pgina rivojlangan mamlakatlar amaliyoti shuni ko'rsatadiki, yuqori sifatli birinchi yordam tufayli ko'plab odamlarning hayoti saqlanib qoladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, agar birinchi yordam o'z vaqtida yoki noto'g'ri ko'rsatilsa, og'ir jarohatlanganlarning 20-25 foizi birinchi daqiqalarda, yana 30 foizi esa bir soat ichida vafot etadi. O'zbekiston QYaOJning asosiy maqsadi ekstremal vaziyatlarda, tabiiy ofatlar va turli xil falokatlar paytida, shuningdek, kundalik hayotda inson hayoti, sog'lig'i va qadr-qimmatini himoya qilish - qayerda bo'lishidan qat'i nazar, inson azoblanishining oldini olishdir. Favqulodda vaziyatlar xizmatlari deyarli mavjud bo'lmagan joylarda birinchi yordam ko'nikmalariga katta ehtiyoj mavjud. Odamlar ko'pincha favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularning oqibatlarini o'zlari hal qilish uchun ushbu ko'nikmalarni egallash imkoniyatini izlaydilar. Zaif guruhlar bilan ishlash birinchi yordamni barcha uchun ochiq qilish maqsadiga erishishning kalitidir. Barcha uchun birinchi yordam O'zbekiston QYaOJning asosiy faoliyatlaridan biridir.

Birinchi yordam kurslari Xalqaro Qizil Xoch va Qizil Yarim Oy jamiyatlari harakatida universal kurslar qatoriga kiradi. Ya'ni bu kursalar o'qitish metodikasi barcha mamlakatlarda

deyarli bir xildir. "Birinchi yordam" kurslari - bu turli mamlakatlardan kelgan qutqaruvchilar va birinchi yordam bo'yicha maxsus tayyorlangan trenerlarning birgalikdagi sa'y-harakatlari natijasida yaratilgan noyob o'quv kursi. Ushbu kurs O'zbekiston Respublikasi vazirliklari tomonidan sertifikatlangan va qonuniy himoyalangan. Dasturning asosiy kurslari aynan ixtisoslashgan **tibbiy tayyorgarlikka ega bo'lmagan** odamlar uchun tashkil etiladi. Ushbu kurslar davomida olingan ko'nikmalar xodimlarning ish joyida yoki yo'l-transport hodisasida jarohat olgan yoki to'satdan kasallikka chalingan odamga asosiy yordam ko'rsatish, shuningdek, malakali tibbiy yordam va boshqa ixtisoslashgan xizmatlar kelgunga qadar favqulodda vaziyatlarda ishonchli harakat qilish imkonini beradi.

Ushbu kurslarni tashkillatirishdan asosiy maqsadlari Birinchi yordam bo'yicha bilimlarni tarqatishni o'z ichiga olgan O'zbekiston Qizil Yarim Jamiyati turli favqulodda vaziyatlarning oqibatlarini samarali ravishda yumshatish bo'yicha tajriba, ma'lumot va eng so'nggi yangiliklarni boshqa mamlakatlarning Milliy Jamiyatlari, Xalqaro Qizil Xoch Qo'mitasi hamda Xalqaro Qizil Xoch va Qizil Yarim Oy Jamiyatlari Federatsiyasi bilan baham ko'radi. O'zbekiston Qizil Yarim Oy Jamiyatining o'quv kurslari ham eng so'nggi Birinchi yordam standartlaridan foydalanadi. Tadqiqotchi Adgoy Fetwi resurs markazini kasbiy rivojlanish instituti sifatida o'rganib, "resurs markazida mavjud bo'lgan axborotlar o'qituvchining kasbiy faoliyatiningina emas, balki shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlab, qadriyatli ma'no kasb etadi [Adgoy F. The Role of Pedagogical Resource Centers to improve the quality of elementary and junior secondary schools: Eritrea Institute of Technology(EIT). - College of Education, Eritrea. 2012. - 35 p.]" -deb yozadi. Resurs markazida faqatgina axborot jamlanmaydi, balki axborot texnologiyalari va ta'limiy innovasiyalar yaratilib, inson hayoti va faoliyatini samarali ta'minlash uchun ish yuritiladi [Sergeev N. K. Podgotovka uchitelya k lichnostno orientirovannoy pedagogicheskoy deyatel'nosti (novie aspekti neprerivnogo pedagogicheskogo obrazovaniya) // Lichnostno orientirovannoe obrazovanie: fenomen, konsepsiya, texnologii: Monografiya. - Volgograd, 2000. - S. 37 - 44.]. Faoliyat natijasida, ta'limning mazmuni ta'minlanadi, aniqrog'i yangi ilmiy tadqiqot natijalari pedagogik tizimga kiritiladi. Ya'ni, pedagogik faoliyat, pedagogik jarayon, pedagogik hamkorlik, pedagogik reallik (amaliyot) mazmunan takomillashadi [Tizimli tahlil: nazariya va amaliyot masalalari. Monografiya. - Toshkent: Adabiyot uchqunlari, 2017. - 207 b.]. Shu tariqa, ta'lim jarayonini boshqarish takomillashadi. Shu o'rinda Xalqaro Federatsiya tomonidan tashkil etilgan "Parij klubi" birinchi yordam bo'yicha muttaxislar tayyorlashda resurs markazi hisoblanib, barcha materiallar har ikki yilda yangilanib boriladi.

Yuqorida nomga olingan klub a'zolari tomonidan tayyorlangan takliflar milliy jamiyatlar tomonidan ta'lim jarayoniga kiritib boriladi. Har qanday ishlab chiqarish ishchilar uchun potentsial xavf tug'diradigan uskunalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ba'zan, hatto barcha mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik qoidalariga rioya qilish ham ishchini baxtsiz hodisadan himoya qila olmaydi. Shuning uchun, ish joyida birinchi yordam bo'yicha xodimlarni o'qitishni tashkil qilish har bir rahbarning vazifasidir va jarohatlangan ishchilarga birinchi yordam ko'rsatish ularning ish ko'nikmalarining bir qismi bo'lishi kerak. Ko'pincha, tashkilot rahbarlari yoki xavfsizlik muhandisi bunday o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish uchun vaqt yoki malakaga ega emas.

O'zbekiston Qizil Yarim Oy Jamiyati aynan shu xizmatlarni taqdim etadi. Ushbu trening davomida tinglovchilar yong'in, zaharli moddalar yoki gazlar bilan zaharlanish va ish joyidagi

boshqa ekstremal vaziyatlarda birinchi yordamni qanday ko'rsatishni chuqur o'rganadilar. Ushbu kurslarni tamomlaganlar, quyidagilarni BILISHI kerak:

- jabrlanuvchihayotiga tahdid soladigan va shoshilinch tibbiy yordamni talab qiladigan patologik holatlarning asosiy klinik belgilari;

- jabrlanuvchilar va to'satdan kasal bo'lganlarning hayotini saqlab qolish uchun yordam choralari ko'rish tartibi va ketma-ketligi;

- o'tkir kasalliklar, travmatik jarohatlar va zaharlanish natijasida kelib chiqadigan patologik holatlarning sabablari va rivojlanishning asosiy bosqichlari, asosli va yetarli darajada yordam ko'rsatish uchun;

- turli jabrlanuvchilarga umumiy va maxsus yordam ko'rsatish qoidalaridan xabardor bo'ladilar.

O'qitishning eng asosiy shakli bu amaliy mashg'ulotlardan tashkil topgan bo'lib, bu mashg'ulotlar interaktiv tarzda tashkil etiladi. Hozirgi kunda ushbu mashg'ulotlarda videodarsliklarni o'rnini oshirish ham muhim ahamiyatga egadir. Sababi videmashg'ulotlar, atrof-muhit kabi vizual stimullarni ta'minlaydi va bu bashorat qilish, taxmin qilish va vizual sahnani qayta namoyish qilishda fon sxemalarini faollashtirish imkoniyatini keltirib chiqarishi mumkin. Videolarda mavjud bo'lgan til ona tili bo'lmaganlarga stress naqshlarini tushunishga yordam berishi mumkin, deb ta'kidlash mumkin. Videolar o'quvchiga turli vaziyatlarda haqiqiy til va nutq tezligidan foydalanish orqali ikkinchi tildagi nutqda tana ritmini va nutq ritmini ko'rish imkonini beradi. Videolar kontekstual maslahatlar berishga imkon beradi. Bundan tashqari, video o'quvchilarning qiziqishini uyg'otishi va rag'batlantirishi mumkin. Vizual vositalardan foydalanish o'quvchilarga video ko'rsatmalar yordamida ma'lumotni bashorat qilish, g'oyalarni xulosa qilish va sinfga olib kiriladigan dunyoni tahlil qilishda yordam beradi. O'qitish yoki sinov sharoitida video aniqlikni oshirishga va eshitish matniga ma'no berishga yordam beradi; Bu o'rganilayotgan materiallar va ularni sinov sharoitida amaliy qo'llash o'rtasida mustahkam bog'liqlik yaratishi mumkin; video materiallarni yoki tilning jihatlarini birlashtirishga yordam beradigan rag'batlantiruvchi yoki katalizator vazifasini bajarishi mumkin; videolar tilni boshqarishga yordam berishi va shu bilan birga turli xil talqinlarga ochiq bo'lishi mumkin.

Biz video o'quvchilarga rol o'ynash uchun taqlid qilish uchun realistik modellarni berishi mumkinligini taklif qilishimiz mumkin; moslik va moslikni o'rgatish orqali boshqa madaniyatlar haqida xabardorlikni oshirishi mumkin; audio/vizual idrokni bir vaqtning o'zida kuchaytirishi mumkin; sinf repertuarini va faoliyat doirasini kengaytirishi mumkin; amaliy harakatlarni o'rganishni osonlashtirish uchun eng so'nggi texnologiyalardan foydalanishga yordam berishi mumkin.

Sinfda ishlatiladigan video talqinli va aniq bo'lishi kerak. Vizual materiallar oqilona mulohaza yuritishni ko'rsatishi va tushunishni kuchaytirishi, sezgirlikning o'tkirligini oshirishi va ishlatilayotgan maqsani tasvirlashi kerak. Amaliyotchilar chalg'ituvchi, haddan tashqari gavjum yoki zo'ravonlik stimullaridan foydalanishdan qochishlari kerak. Vizual materiallar o'quv jarayonida vizual materiallar juda kichik bo'lganda; vizual yoki video stereotiplardan foydalanganda; vizual yoki video yomon reproduksiya bo'lganda; rasm matn illyustratsiyasidan juda uzoqda bo'lganda; videoda ahamiyatsiz sarlavhalar bo'lganda; video yoki vizual material rasmga bog'liq yoki bog'liq bo'lmagan ko'p ma'lumotni taqdim etganda; video yoki vizual material yomon masshtablanganda; va rasm estetik jihatdan mazmunli

bo'lmaganda samarasiz bo'ladi. Vizual ishora taqdim etilayotgan leksik elementga e'tibor qaratish uchun yozma ishora bilan birga bo'lishi mumkin. Videolar vazifani, vaziyatni yoki tilni yanada haqiqiyroq qilishi mumkin. Eng muhimi, video tinglashni tushunish testidagi elementlarni ajratishga, eslab qolish rolini bajarishga yordam berishga, voqealarni ketma-ketlashtirishga yordam berishga, shuningdek, til o'rganuvchining ehtiyojlarini qondirish uchun moslashtirilishi, tahrirlanishi yoki o'zgartirilishi mumkin.

Agar video darsda tinglashni tushunishni yaxshilash uchun ishlatilsa, u butun holda emas, balki segmentlarda ko'rsatilishi kerak. Ushbu segmentlar videoning audio komponentidan makro-tinglash ko'nikmalari va mikro-tinglash ko'nikmalaridan foydalanish uchun ajratilishi kerak. To'liq ko'rsatilgan videolar ingliz tili ona tili bo'lmaganlarning tinglash orqali tushunish ballarini yaxshilaganini ko'rsatadigan empirik dalillar juda kam, agar mavjud bo'lsa. Vizual film syujetining ssenariysini yoki umumiy mohiyatini tushunishga qanchalik yordam bersa ham, u ma'ruzachilar tomonidan ishlab chiqarilgan individual xabarlardan chalg'itishi mumkin. Aslida, doimiy vizual stimullar eshitish komponentidan chalg'itishi mumkin. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotda aytilishicha: "Bu guruhlarda chalg'itishning dastlabki belgilari birinchi daqiqadan keyin paydo bo'ldi va to'rt daqiqaning oxiriga kelib, chalg'itish butun guruhlariga tarqaldi, video sharoitida esa olti daqiqadan so'ng yana bir nechta talabalar chalg'idi, o'n daqiqadan so'ng ko'proq talabalar diqqatini yo'qotdilar va ularning uchdan bir qismi oxirigacha tomosha qilishda davom etdilar."

Xulosa o'rnida, videomaterillar birinchi yordam kursalarini tashkil etishda ayniqsa na'muna sifatida ko'rsatiladigan holatlarni namoyish etishda muhim ahamiyatga egadir. Shu maqsadda videomaterillar ayni mavzu doirasida bo'lishi va matreillar tayyorlanish jarayonida barcha harakatlarning aniq bo'lishiga e'tibor qaratish zarurdir. Materiallarni ko'proq vizual qabul qiladiganlar uchun ham videomaterillar tushunarli bo'lishiga alohida ahamiyat berish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Adgoy F. The Role of Pedagogical Resource Centers to improve the quality of elementary and junior secondary schools: Eritrea Institute of Technology(EIT). - College of Education, Eritrea. 2012.
2. Sergeev N. K. Podgotovka uchitelya k lichnostno orientirovannoy pedagogicheskoy deyatel'nosti (novie aspekti neprerivnogo pedagogicheskogoobrazovaniya) // Lichnostno orientirovannoe obrazovanie: fenomen, konsepsiya, texnologii: Monografiya. - Volgograd, 2000.
3. Tizimli tahlil: nazariya va amaliyot masalalari. Monografiya. - Toshkent: Adabiyot uchqunlari, 2017.
4. O'zbekiton Qizil Yarim Oy Jamiyati. "Shifokorgacha birinchi yordam qo'llanmasi". Toshkent 2023.
5. Пособие для инструкторов по Первой помощи. Общества Красного Полумесяца Узбекистана. Диана Алиева. Ташкент 2024.
6. Справочник по Первой помощи для населения. Е.Русинович. 2024. Минск, Беларусь.
7. Международное руководство по первой помощи и реанимации, 2021 г., Издано при поддержке Международной Федерации обществ Красного Креста и Красного Полумесяца.

8. Материалы по педагогике и психологии обучения, используемые на международных тренингах для мастер-тренеров. 2024 г., Издано при поддержке Международной Федерации обществ Красного Креста и Красного Полумесяца.

